

23. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. (1984, December 7). [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. No8074-10. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 18.04.2022

УДК 347.95; 340.63

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-212-217

Колодчина Роксолана Володимирівна,
прокурор відділу представництва інтересів держави в суді з питань земельних
відносин Київської міської прокуратури
e-mail: kolodchyna91@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4690-9351>

ПРАВОВИЙ СТАТУС МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПСИХІАТРИЧНУ ДОПОМОГУ

Наукова стаття присвячена проблемам правового регулювання правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Досліджено норми законодавчих і підзаконних актів, які регулюють трудову діяльність лікарів-психіатрів. Вивчено праці науковців, які досліджували правовий статус лікарів.

Встановлено, що правовий статус медичних працівників, які надають психіатричну допомогу, визначено Кодексом законів про працю України, Основами законодавства про охорону здоров'я, Законом України «Про психіатричну допомогу», підзаконними актами України. Вивчено теоретичні засади правового статусу лікарів, які надають психіатричну допомогу.

Запропоновано визначити правовий статус лікарів-психіатрів як сукупність особливих прав, обов'язків, правових обмежень і умов трудової діяльності, які обумовлюють надання медичної допомоги особам, котрі страждають на психічні захворювання. Визначено вимоги до рівня освіти і кваліфікації медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Досліджено спеціальні професійні права і обов'язки медичних працівників під час надання медичної допомоги. Вивчено особливості правового регулювання робочого часу і часу відпочинку лікарів-психіатрів. Встановлено особливості кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення прав пацієнтів. Встановлено перелік правових обмежень, передбачених для медичних працівників щодо реклами і поширення лікарських засобів, отриманих безпосередньо від фармацевтичних виробників.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства щодо вдосконалення правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Запропоновано закріпити у Законі України «Про психіатричну допомогу» особливості правового регулювання трудових відносин працівників закладів охорони здоров'я, які надають психіатричну допомогу. Обґрунтовано доцільність встановлення у КУпАП адміністративної відповідальності за порушення прав пацієнтів під час надання психіатричної допомоги.

Ключові слова: медичний працівник, лікар-психіатр, психіатрична допомога, правовий статус.

Kolodchyna R. LEGAL STATUS OF MEDICAL WORKERS WHO PROVIDE PSYCHIATRIC HELP

The scientific article is devoted to the problems of legal regulation of the legal status of medical workers who provide psychiatric care. The norms of legislation and by-laws that regulate the work of psychiatrists were studied. The papers of scientists who researched the legal status of doctors were reviewed.

It is stated that the legal status of medical workers who provide psychiatric care is determined by the Labor Code of Ukraine, the Fundamentals of Health Care Legislation, the Law of Ukraine On Psychiatric Care, and by-laws of Ukraine. The theoretical foundations of the legal status of doctors who provide psychiatric care were studied.

It is proposed to define the legal status of psychiatrists as a set of special rights, duties, legal restrictions, and terms of employment that determine the provision of medical care to persons suffering from mental illnesses. The requirements for the level of education and qualification of medical workers who provide psychiatric care are determined. The special professional rights and duties of medical workers during the provision of medical care were studied. The peculiarities of the legal regulation of working time and rest time of psychiatrists were studied. Features of criminal and administrative liability for violation of patients' rights were established. A list of legal restrictions was established for medical professionals regarding the advertising and distribution of medicinal products obtained directly from pharmaceutical manufacturers.

Proposals for amendments to the current legislation to improve the legal status of medical workers who provide psychiatric care have been formulated. It is proposed to enshrine in the Law of Ukraine On Psychiatric Care the peculiarities of legal regulation of labor relations of employees of health care institutions that provide psychiatric care. It is necessary to establish administrative responsibility for patients' rights violations during the provision of psychiatric care in КУпАП.

Keywords: medical worker, psychiatrist, psychiatric care, legal status.

Постановка проблеми. Забезпечення належних умов надання психіатричної допомоги пацієнтам багато в чому залежить від правового регулювання трудової діяльності працівників психіатричних закладів охорони здоров'я. Лікарі-психіатри мають загальний правовий статус лікарів, встановлений законодавством

України. Загальні засади правового регулювання трудових відносин в Україні закріплені у КЗпП України. Особливості праці лікарів у закладах охорони здоров'я зазвичай містяться у положеннях підзаконних нормативно-правових актів. Галузеве медичне законодавство встановлює особливі права і обов'язки медичних працівників. Норми багатьох законодавчих і підзаконних актів визначають окремі аспекти правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Водночас норми законодавства, які закріплюють правовий статус цієї категорії фахівців, не систематизовані, потребують удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми правового регулювання трудових відносин і правового статусу медичних працівників знайшли відображення у працях окремих дослідників. Так, О. В. Скочиляс-Павлів досліджував проблеми законодавчого регулювання правового статусу медичних працівників [1, с. 92–98]. Окремі аспекти трудової діяльності медичних працівників були предметом наукових розвідок О. С. Щукіна [2, с. 314–316]. С. В. Васильєв вивчав правовий статус фармацевтичних працівників [3, с. 48–52]. Статус фармацевтичних і медичних працівників регулюється нормами одних і тих самих законодавчих актів, тому вказана праця становить інтерес для цього дослідження. Права медичних працівників вивчали І. Г. Савка та Н. М. Калинюк [4, с. 63–68]. Вказані праці дозволили дослідити загальні засади правового статусу лікаря і запропонувати визначення правового статусу медичного працівника, який надає психіатричну допомогу.

У статті також використано наукові здобутки В. І. Теремецького у співавторстві з іншими дослідниками, які вивчали специфіку договірних відносин між пацієнтом та закладом охорони здоров'я [5, с. 155–159]. С. П. Гвоздик досліджував особливості адміністративної відповідальності працівників психіатричних закладів охорони здоров'я [6, с. 125–130]. Праці названих науковців дозволили дослідити важливі аспекти правового статусу медичного працівника, який надає психіатричну допомогу.

Окремі елементи правового статусу медичних працівників відображені у працях дослідників у сфері права та медицини. Водночас і досі відсутні ґрунтовні наукові дослідження, присвячені комплексному вивченню правового статусу медичного працівника, який надає психіатричну допомогу.

Мета статті – охарактеризувати окремі елементи правового статусу медичного працівника, який надає психіатричну допомогу, а також розробити пропозиції щодо вдосконалення законодавства, яке регулює правовий статус цієї категорії фахівців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукові праці окремих дослідників присвячені особливостям правового статусу лікарів. Зокрема, О. В. Скочиляс-Павлів стверджує, що існує загальний конституційний статус людини та громадянина, а також професійний статус працівників окремих професій. Словосполучення «медичні працівники» охоплює лікарів, молодших спеціалістів із медичною освітою, а також медичних сестер [1, с. 96]. О. С. Щукін наголошує, що правовий статус медичного працівника становлять норми права, які закріплюють права і обов'язки лікарів, особливості їх соціального захисту, правового регулювання трудової діяльності, специфіки юридичної відповідальності [2, с. 315]. С. В. Васильєв досліджував правовий статус фармацевтичних працівників, який має багато подібного із правовим статусом медика. Вчений визначає правовий статус фармацевтичного працівника як сукупність прав, обов'язків, правових обмежень і гарантій трудової діяльності, встановлених законодавством України [3, с. 51]. Враховуючи наведені твердження, можна запропонувати визначення правового статусу лікарів-психіатрів як сукупності особливих прав, обов'язків, правових обмежень і умов трудової діяльності, які обумовлюють надання медичної допомоги особам, котрі страждають на психічні захворювання.

Правовий статус лікарів, зокрема і лікарів-психіатрів, встановлюється законодавчими та підзаконними актами України. Так, у КЗпП України закріплюється тривалість робочого часу і часу відпочинку, соціальні гарантії для працівників. Основи законодавства про охорону здоров'я України (далі – Основи) передбачають особливі права, обов'язки та правові обмеження медичних працівників. Підзаконні акти Кабінету Міністрів України містять особливості тривалості робочого часу і часу відпочинку окремих категорій працівників.

Відповідно до ст. 34 Основ лікуючий лікар – це лікар закладу охорони здоров'я або лікар, який провадить господарську діяльність з медичної практики як фізична особа-підприємець і який надає медичну допомогу пацієнту в період його обстеження та лікування [7]. Отже, лікарі можуть надавати медичну допомогу, працюючи у закладі охорони здоров'я, або маючи статус фізичної особи-підприємця. Перелік лікарських посад у закладах охорони здоров'я затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 жовтня 2002 року. Серед лікарських посад передбачено також і посади лікарів-психіатрів [8]. Отже, спробуємо визначити особливості правового регулювання праці лікарів-психіатрів.

Як передбачено у ст. 10 Закону України «Про психіатричну допомогу», медичні працівники для допуску до роботи з особами, котрі страждають на психічні розлади, повинні пройти спеціальну підготовку та підтвердити свою кваліфікацію в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [9]. Після отримання вищої медичної освіти лікарі повинні проходити періодичну атестацію. Безперервний професійний розвиток працівників сфери охорони здоров'я полягає у проходженні навчання на циклах тематичного удосконалення або професійного медичного стажування [10]. Згідно з п. 25 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики відповідність кваліфікаційним вимогам підтверджується дипломом державного зразка, сертифікатом лікаря – спеціаліста, посвідченням про

присвоєння відповідної категорії з лікарських спеціальностей, свідоцтвом про проходження підвищення кваліфікації [11]. Отже, отримання відповідного рівня освіти та проходження підвищення кваліфікації є необхідним для лікарів-психіатрів.

Основним елементом правового статусу лікаря є його професійні права і обов'язки. І. Г. Савка стверджує, що існують загальні та спеціальні права медичних працівників. Загальні права передбачають трудові та соціальні гарантії, передбачені законодавством. Водночас спеціальні права стосуються особливостей здійснення професійної діяльності медичними працівниками [4, с. 64]. Відповідно до ст. 77 Основ серед професійних прав лікарів можна назвати здійснення професійної діяльності за отриманою спеціальністю та кваліфікацією, належні умови професійної діяльності, вільний вибір форм, методів і засобів діяльності, соціальну допомогу з боку держави та оплату праці не нижче, ніж гарантовано державою. Як встановлено у ст. 34 Основ, лікар має право відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо останній не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю пацієнта і здоров'ю населення. Згідно зі ст. 78 Основ професійні обов'язки лікаря полягають в охороні та зміцненні здоров'я людей, дотриманні вимог професійної етики, підвищенні професійного рівня, наданні консультативної допомоги колегам та іншим працівникам охорони здоров'я. Як передбачено у ст. 34 Основ обов'язком лікуючого лікаря є своєчасне і кваліфіковане обстеження та лікування пацієнта [7]. Перелічені професійні права і обов'язки поширюються на всіх лікарів, зокрема й лікарів-психіатрів. Використання наданих прав повинно забезпечувати охорону здоров'я населення і надання медичної допомоги окремим громадянам.

Згідно зі ст. 50 КЗпП України нормальна тривалість робочого часу працівників не може перевищувати 40 годин на тиждень [12]. Водночас для лікарів-психіатрів передбачено скорочену тривалість робочого часу. Перелік виробництв, цехів, професій і посад зі шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2001 року № 163. Згідно з цим документом для лікарів та молодших спеціалістів із медичною освітою психіатричних закладів охорони здоров'я встановлено тривалість робочого часу – 36 годин на тиждень [13]. Отже, лікарі-психіатри закладів охорони здоров'я користуються правом на скорочену тривалість робочого тижня.

Відповідно до ст. 75 КЗпП України тривалість щорічної основної відпустки за відпрацьований рік становить 24 календарні дні [12]. При цьому для лікарів-психіатрів тривалість часу відпочинку дещо збільшується. Списки виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників, в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 року № 1290. Відповідно до положень цього підзаконного акта лікарі та молодші спеціалісти з медичною освітою психіатричних закладів охорони здоров'я мають право на додаткову відпустку тривалістю 25 календарних днів [14]. Можна зробити висновок, що другою особливістю трудових відносин медичних працівників, які надають психіатричну допомогу, є збільшена тривалість часу відпочинку.

Необхідно також наголосити на дотриманні певних правових обмежень, які встановлені для медичних працівників. Вказані обмеження стосуються лікарів взагалі та лікарів-психіатрів зокрема. Згідно зі ст. 78-1 Основ лікарі не мають права одержувати від суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію лікарських засобів, їх представників неправомірну вигоду. Крім того, лікарі не повинні одержувати від виробників лікарських засобів або їх представників зразки лікарських засобів для використання у професійній діяльності, крім випадків, пов'язаних з проведенням відповідно до договору клінічних досліджень лікарських засобів. Рекламувати лікарські засоби та медичні вироби лікарям також заборонено [7]. Дотримання перелічених правових обмежень є необхідною умовою для здійснення професійної діяльності лікарями-психіатрами.

Важливим елементом правового статусу медичного працівника, який надає психіатричну допомогу, є особливості юридичної відповідальності за порушення прав пацієнта. Норми КК України встановлюють перелік злочинів у сфері професійної лікарської діяльності. Відповідно до ст. 140 КК України лікарі підлягають кримінальній відповідальності за невиконання чи неналежне виконання медичним працівником своїх професійних обов'язків внаслідок недбалого чи несумлінного до них ставлення. Умовою кримінальної відповідальності є завдання тяжких наслідків для хворого. Згідно зі ст. 141 КК України проведення клінічних випробувань лікарських засобів без письмової згоди пацієнта тягне кримінальну відповідальність у тому випадку, якщо такі дії спричинили тяжкі наслідки. Незаконне проведення психологічних або медико-біологічних дослідів над людиною можна кваліфікувати за ст. 142 КК України [15]. Науковці наголошують на дотриманні договірних засад у правовідносинах між закладом охорони здоров'я та пацієнтом під час проведення клінічних досліджень лікарських засобів. Пацієнту необхідно повідомити про всі можливі негативні наслідки застосування нових лікарських засобів, які ще потребують державної реєстрації [5, с. 157]. Пацієнти, які страждають психічними захворюваннями і не розуміють значення своїх дій у жодному разі не можуть стати об'єктами для незаконного випробування нових лікарських засобів. Особа, яка лікується від психічного захворювання, у жодному разі не може стати об'єктом психологічних або медико-біологічних дослідів. Отже, вчинення окремих порушень прав пацієнта може призвести до настання кримінальної відповідальності лікаря-психіатра. Наявність кримінальної відповідальності за неналежне

виконання своїх професійних обов'язків є важливою умовою для надання якісної медичної допомоги у сфері психіатрії.

Специфіка адміністративної відповідальності працівників закладів психіатричної допомоги також досліджувалась науковцями. Наприклад, С. П. Гвоздик стверджує, що працівники психіатричних закладів охорони здоров'я за вчинення правопорушень під час медичної практики можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративних проступків. Зокрема, за порушення санітарних норм, тобто за адміністративне правопорушення, передбачене ст. 42 КУпАП. Може настати й адміністративна відповідальність за порушення правил щодо карантину людей, тобто за адміністративний проступок, закріплений у ст. 44-3 КУпАП [6, с. 126]. Зауважимо, що у КУпАП відсутня окрема норма, яка б встановлювала відповідальність за порушення прав пацієнта закладу охорони здоров'я. Вважаємо за доцільне встановити адміністративну відповідальність за порушення прав пацієнта під час надання психіатричної допомоги. Адміністративна відповідальність повинна наступати у тому разі, якщо порушення прав пацієнта не спричинило тяжких наслідків.

Деякі дослідники висловлювали пропозиції щодо удосконалення правового статусу медичного працівника. Зокрема, О. С. Щукін пропонував розробити і прийняти окремий законодавчий акт «Про медичних і фармацевтичних працівників» [2, с. 316]. С. В. Васильєв висловлює пропозицію про закріплення в Основах особливостей правового регулювання трудових відносин фармацевтичних працівників [3, с. 52]. Статус цієї категорії фахівців багато в чому подібний до статусу лікарів. Вважаємо, що пропозиції вказаних дослідників є прийнятними та доцільними, заслуговують на обговорення і закріплення у чинному законодавстві України.

Висновок. Правовий статус лікарів-психіатрів можна визначити як сукупність особливих прав, обов'язків, правових обмежень і умов трудової діяльності, які обумовлюють надання медичної допомоги особам, котрі страждають на психічні захворювання.

Особливості правового статусу лікаря-психіатра полягають у такому:

1. Наявність певних вимог до рівня освіти, підвищення кваліфікації, проходження атестації.
2. Встановлення скороченого робочого часу та додаткової відпустки. Зокрема, йдеться про робочий час тривалістю 36 годин на тиждень та додаткову відпустку тривалістю 25 календарних днів.
3. Закріплення професійних прав і обов'язків медичних працівників.
4. Правові обмеження, передбачені для медичних працівників щодо реклами і поширення лікарських засобів, отриманих безпосередньо від фармацевтичних виробників.
5. Встановлення особливих умов кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення, вчинені під час надання медичної психіатричної допомоги.

Удосконалення правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу, може відбуватися за такими напрямками:

1. Закріплення у Законі України «Про психіатричну допомогу» особливостей правового регулювання трудових відносин працівників закладів охорони здоров'я, які надають психіатричну допомогу. Встановлення скороченого робочого часу і додаткової відпустки, які зараз закріплені в підзаконних нормативно-правових актах.
2. Деталізація у Законі України «Про психіатричну допомогу» вимог до рівня освіти, умов і строків підвищення кваліфікації лікарів-психіатрів.
3. Встановлення у КУпАП адміністративної відповідальності за порушення прав пацієнтів під час надання психіатричної допомоги: незаконне застосування обмеження прав, відмова у праві подавати скарги тощо.
4. Аналіз і вивчення пропозиції щодо розробки й ухвалення окремого Закону України «Про медичних і фармацевтичних працівників». Цей законодавчий акт міг би закріпити професійні права і обов'язки, правові обмеження, спеціальні умови трудової діяльності вказаних категорій спеціалістів.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані із розробкою пропозицій щодо подальшого удосконалення правового регулювання трудових відносин лікарів-психіатрів, інших працівників закладів охорони здоров'я, які надають психіатричну допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сkochиляс-Павлів О.В. Правовий статус медичних працівників : проблеми правового регулювання. *Право і суспільство*. 2019. № 5. Ч. 2. С. 92–98.
2. Щукін О. С. Правове забезпечення соціальної стандартизації медичної допомоги в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. Збірник наукових праць. 2001. Вип. 11. С. 314–316.
3. Васильєв С.В. Специфіка правового регулювання управління персоналом фармацевтичної організації. *Право і безпека*. 2011. № 5. С. 48–52.
4. Савка І. Г., Калинюк Н. М. Про права медичних працівників під час надання медичної допомоги в контексті реформування системи охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 1 (79). С. 63–68.
5. Теремецкий В. И., Музычук А. Н., Салманова Е. Ю., Казначеева Д. В., Кныш С. В. Укрепление договорных начал в правоотношениях между пациентом и лечебным заведением при реформировании системы здравоохранения в Украине. *Georgian Medical News*. 2018. № 11(284) С. 155–159.

6. Гвоздик С. П. Адміністративна відповідальність працівників психіатричного закладу за порушення прав пацієнта. *Соціальне право*. 2020. № 1. С. 125–130.
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
8. Перелік лікарських посад у закладах охорони здоров'я : наказ МОЗ України від 28.10.2002 № 385. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-02> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
9. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-ІІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
10. Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 725. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
11. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики : постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
12. Кодекс законів про працю України : Закон УРСР від 10.12.1971 № 322-VІІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
13. Перелік виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2001 № 163. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
14. Списки виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 № 1290. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)
15. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12 березня 2022 року)

REFERENCES:

1. Skochylias-Pavliv, O. V. (2019). Pravovyi status medychnykh pratsivnykiv: problemy pravovoho rehulivannia. [Legal status of medical workers: problems of legal regulation]. *Pravo i suspilstvo*. № 5. Ch. 2. 92–98. [in Ukrainian].
2. Shchukin, O. S. (2001). Pravove zabezpechennia sotsialnoi standartyzatsii medychnoi dopomohy v Ukraini. [Pravove zabezpechennia sotsialnoi standartyzatsii medychnoi dopomohy v Ukraini]. *Aktualni problemy derzhavy i prava. Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 11. 314–316. [in Ukrainian].
3. Vasyliiev, S. V. (2011). Spetsyfika pravovoho rehulivannia upravlinnia personalom farmatsevtichnoi orhanizatsii. [The specifics of the legal regulation of personnel management of the pharmaceutical organization]. *Pravo i bezpeka*. № 5. 48–52. [in Ukrainian].
4. Savka I. H., & Kalyniuk N. M. (2019). Pro prava medychnykh pratsivnykiv pid chas nadannia medychnoi dopomohy v konteksti reformuvannia systemy okhorony zdorovia. [On the rights of medical workers during the provision of medical care in the context of reforming the health care system]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy*. № 1 (79). 63–68. [in Ukrainian].
5. Teremetskyi V. Y., & Muzychuk A. N., & Salmanova E. Yu., & Kaznacheeva D. V., & Knysh S. V. (2018). Ukreplenye dohovornykh nachal v pravootnosheniakh mezhdru patsyentom u lechebnym zavedeniyem pry reformirovaniy systemy zdravookhraneniya v Ukrainy. [Strengthening the contractual principles in legal relations between a patient and a medical institution in the course of reforming the healthcare system in Ukraine]. *Georgian Medical News*. № 11(284) 155–159. [in Georgian].
6. Hvozdyk, S.P. (2020). Administratyvna vidpovidalnist pratsivnykiv psykhiatrychnoho zakladu za porushennia prav patsiienta. [Administrative responsibility of employees of a psychiatric institution for violation of patients rights]. *Sotsialne pravo*. № 1. 125–130. [in Ukrainian].
7. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. (1992, November 19). [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care]. *Zakon Ukrainy* № 2801-KhII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].
8. Perelik likarskykh posad u zakladakh okhorony zdorovia (2002, October 28). [List of medical positions in health care institutions]. *nakaz MOZ Ukrainy* № 385. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-02> [in Ukrainian].
9. Pro psykhiatrychnu dopomohu (2002, February 22). [On psychiatric care]. *Zakon Ukrainy* № 1489-III. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> [in Ukrainian].

10. Polozhennia pro systemu bezperervnogo profesiinoho rozvytku medychnykh ta farmatsevychnykh pratsivnykiv. (2021, July 14) [Regulations on the system of continuous professional development of medical and pharmaceutical workers]. postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 725. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021> [in Ukrainian].

11. Litsenziini umovy provadzhennia hospodarskoi diialnosti z medychnoi praktyky. (2016, March 2). [Licensing conditions for carrying out business activities from medical practice]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 285. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].

12. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy. (1971, December 10). [Code of Labor Laws of Ukraine]. No322-UIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> [in Ukrainian].

13. Perelik vyrobnytstv, tsekhiv, profesii i posad iz shkidlyvymy umovamy pratsi, robota v yakykh daie pravo na skorochenu tryvalist robochoho tyzhnia (2001, February 21). [List of industries, shops, professions and positions with harmful working conditions, work in which gives the right to a reduced working week]. postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 163. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/163-2001Text> [in Ukrainian].

14. Spysky vyrobnytstv, robit, tsekhiv, profesii i posad, zainiatist pratsivnykiv v yakykh daie pravo na shchorichni dodatkovi vidpustky za robotu iz shkidlyvymy i vazhkymy umovamy pratsi ta za osoblyvyi kharakter pratsi (1997, November 17). [Lists of industries, works, workshops, professions and positions, employment of employees in which gives the right to annual additional vacations for work with harmful and difficult working conditions and for the special nature of work]. postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1290. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-Text> [in Ukrainian].

15. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. (2001, April 5). [Criminal codex of Ukraine]. Zakon Ukrainy № 2341-III. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.04.2022

УДК 347.73

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-217-221

Лутак Олексій Миколайович,

ТОВ «Рекітт Бенкізер Україна», начальник юридичного відділу

e-mail: [Aleksie.lutak@gmail.com](mailto:Aleksee.lutak@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0003-0937-5223>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Рішення про введення воєнного стану стає своєрідним ричагом до змін в державному регулюванні фінансово-економічних процесів. Введення воєнного стану для економіки означає додаткову концентрацію всіх існуючих у країні фінансових та нефінансових ресурсів на програмах фінансово-економічного захисту країни. І абсолютно логічно очікувати на перегляд державного бюджету, скорочення всіх програм, спрямованих на необоронні цілі – медицину, освіту, збільшення пенсій, мінімальних зарплат тощо.

Відзначено, що сьогодні вітчизняна економіка дедалі очевидніше стає одним з пріоритетних фронтів, який визначатиме як подальший перебіг військових дій, так і спроможність нашої держави успішно відбудуватись після їх закінчення, запорукою успіху стає значною мірою спроможність управлінців різних рівнів сформувати дієві та ефективні стратегічні плани та забезпечити ефективність їх практичної реалізації, включаючи своєчасне виконання окреслених прикладних завдань та управління фінансово-економічними процесами. Але без адекватних дій з боку влади, що полягатимуть у впровадженні відповідних інструментів економічної політики, значний потенціал повоєнного відродження може бути нівельованим.

Враховуючи зазначене, ми можемо спостерігати, що уряд вже в екстреному порядку запровадив низку важливих регуляторних новацій, покликаних зменшити фіскальне навантаження на бізнес та стимулювати розвиток малого підприємництва. До того ж, відбулась певна лібералізація законодавства. Окреслені заходи з лібералізації економіки свідчать, що в уряді чітко усвідомлюють прямий взаємозв'язок, який існує між ступенем економічної свободи і темпами економічного розвитку.

Більше того, слід відзначити і навіть наголосити на тому, що започатковані зміни повинні не лише продовжуватися, але і посилюватися на повоєнному етапі. Тому, вже сьогодні варто сформулювати стратегію повоєнного економічного розвитку України, орієнтовану на її максимальну дерегуляцію та демонополізацію. Слід зберегти та розвинути започаткований курс на мінімізацію регуляторного впливу владних інституцій на операційне функціонування економіки.

Ключові слова: фінанси, економічна безпека, воєнний стан, фінансово-економічні заходи, фінансово-економічні процеси.